

Cultura política de la societat catalana

Gabriel Colomé

Director del Centre d'Estudis d'Opinió

A. Introducció

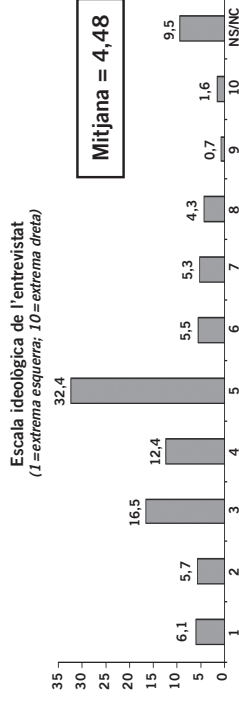
LA BAIXA PARTICIPACIÓ EN LES ELECCIONS AL PARLAMENT DE CATALUNYA del 2006 amb un 56% i en les eleccions municipals del 2007 amb un 53% va posar en el centre del debat el concepte de desafecció política, de malestar democràtic, de descens... És cert que en un món canviant, amb una globalització més econòmica que política, les societats intenten buscar referents que les facin més segures en el seu futur, futur incert en si mateix. El 1979 és un any de referència per a explicar-nos el que ens passa com a societat. És l'any del «descens». La democràcia, el sistema polític recentment creat, no ha satisfet les expectatives de la societat. La crisi, l'atur, la inflació, les portes tancades d'Europa, una situació política interna molt complicada que portarà el país a un intent de cop militar constitueixen el context d'aquest concepte. El 1982 és l'any del canvi en tots els sentits.

Avui ens trobem amb una situació semblant. Pèrdua de referents, pèrdua de lideratge, crisi, atur, manca d'expectatives, però amb uns indicadors que ens en mostren l'abast. No vull parlar de desafecció o de malestar democràtic; crec que és molt més interessant analitzar, a la llum de les enquestes, la cultura política de la societat catalana i les claus interpretatives que se'n desprenen.

Les dades d'aquest article són de dues enquestes del CEO: *Estudi de la cultura política dels catalans* (REO 343) i *Els valors democràtics, 30 anys després del 15 juny de 1977* (REO 389).

1. Posicionament ideològic en l'escala esquerra-dreta

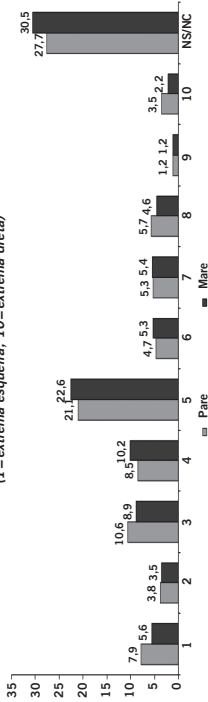
Dins l'escala de posicionament ideològic, on el valor 1 equival a definir-se d'extrema esquerra i 10 a ser d'extrema dreta, la posició més habitual, per una àmplia diferència amb la resta, és el valor 5, aproximadament el valor central de l'escala, amb un lleuger decantament cap a les posicions d'esquerra. Concretament, la mitjana d'ubicació en l'escala (descoberts els que no responen) és del 4,48.

2. Posicionament ideològic dels pares

A continuació es mostra el posicionament dels seus pares que els enquestats fan a la mateixa escala ideològica anterior. Hi destaca un increment substancial de la no resposta que atema relativament el gruix de posicionaments centrals. També s'hi aprecia una major difusió per a ubicar ideològicament la mare en comparació amb el pare. La mitjana d'ubicació a l'escala del **pare** és el **4,75** i la de la **mare**, del **4,78**; per tant, tots dos són percebuts lleugerament més a la dreta de l'enquestat, en especial la mare, malgrat que tots dos es mantenen en el bloc de posicionament de l'esquerra.

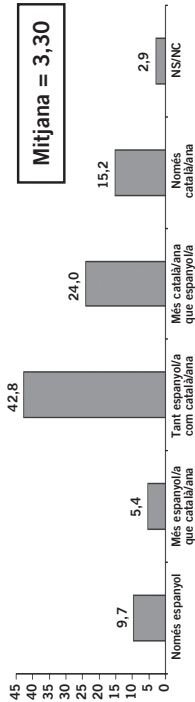
Escala ideològica pares de l'entrevistat
(1 = extrema esquerra; 10 = extrema dreta)

3. Sentiment de pertinença

El sentiment de pertinença majoritari entre els catalans és el dual, és a dir, el que defineix els ciutadans com a tant catalans com espanyols. La segona opció més consignada, amb una quarta part de les respostes, és ser més catalans que espanyols (24,0%). Els extrems indiquen sentiments de pertinença exclusius (catalans o espanyols). La resta representa una altra quarta part dels enquestats (24,9%), amb un major pes dels que es declaren només catalans (15,2%). La mitjana de l'escala se situa en el **3,30**, a mig camí entre el sentiment de pertinença dual i el més català que espanyol.

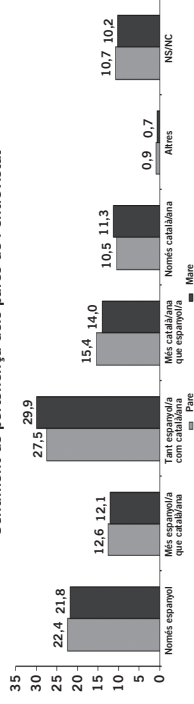
Sentiment de pertinença de l'entrevistat

4. Sentiment de pertinença dels pares

La mitjana dels enquestats situa els seus pares en uns posicionaments més espanyolistes. La mitjana del posicionament del **pare** se situa en el **2,76** i la de la **mare** en el **2,79**.

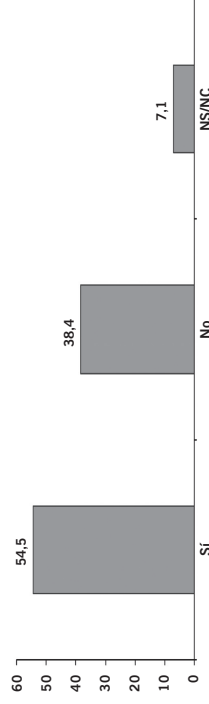
Sentiment de pertinença dels pares de l'entrevistat

5. Definició de Catalunya

Més de la meitat dels enquestats (54,5%) afirmen que consideren Catalunya com una nació dins de l'Estat espanyol. Els que estan en contra d'aquesta definició representen el 38,4% de l'electorat.

Creu que Catalunya és una nació dins l'Estat espanyol?

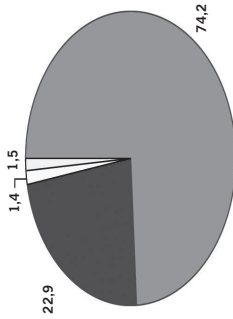

6. Societat competitiva vs. Societat igualitària (1)

Aproximadament les tres quartes parts dels catalans (74,2%) prefeixen una societat més igualitària, en la qual la diferència entre rics i pobres sigui menor, abans que una societat competitiva on la riquesa es distribueixi d'acord amb els mèrits de cadascú (22,9%).

Q

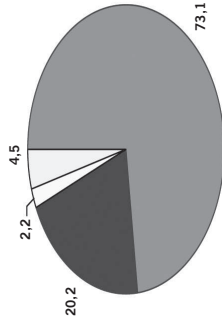
Q

- Preferisco una societat més igualitària, en la qual la diferència entre rics i pobres sigui menor
- Preferisco una societat competitiva, en la qual la riquesa es distribueixi d'acord amb els mèrits de cadascú
- Indiferent (tant li fa)
- NS/NC

7. Societat competitiva vs. Societat igualitària (2)

Tres de cada quatre catalans prefereixen pagar més impostos i que, a canvi, millorin els serveis públics (73,1%) abans que viure en una societat competitiva en la qual es paguin menys impostos però cadascú es faci responsable de si mateix (20,2%).

- Preferisco que millorin els serveis públics (educació, sanitat), malgrat que això impliqui augmentar els impostos
- Preferisco una societat competitiva, en la qual es paguin menys impostos, i cadascú es faci responsable de si mateix
- Indiferent (tant li fa)
- NS/NC

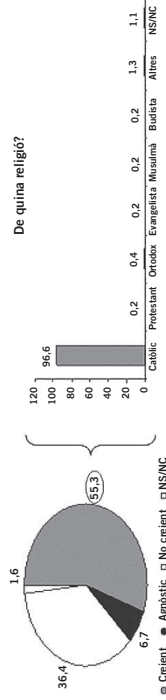
8. Religiositat

Més de la meitat dels catalans (55,3%) es consideren creients, enfront del 36,4% que es declara obertament no creient i del 6,7% que es defineix com a agnòstic. Entre els creients, la pràctica de la religió catòlica és gairebé hegemònica, però també es recull la pràctica d'altres religions minoritàries presents a Catalunya.

MONOGRÀFIC

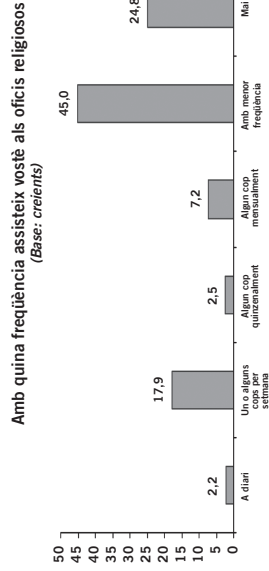
MONOGRÀFIC

Com es considera vostè des del punt de vista religiós?

9. Pràctica religiosa

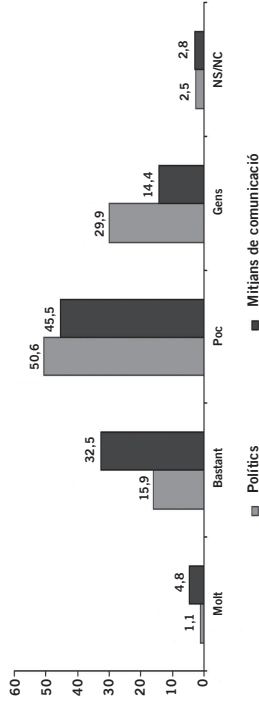
La participació d'una creença religiosa no comporta per a la majoria dels catalans una assídua assistència als oficis religiosos, atès que prop del 45% dels catalans que es declaren creients afirma que la seva assistència a l'església és esporàdica, amb una freqüència inferior a la mensual; i un de cada quatre creients (24,8%) reconeix que no hi va mai. Per contra, només una cinquena part (20,1%) dels creients assisteixen a l'església amb una freqüència mínima setmanal.

10. Confiança en els polítics / mitjans de comunicació

En conjunt, 6 de cada 10 catalans confien poc o gens en els mitjans de comunicació. Els polítics, per la seva banda, recullen un grau de confiança menor que el dels mitjans, i generen desconfiança entre el 80,5% de la població.

Quin grau de confiança li mereixen els polítics / els mitjans de comunicació?

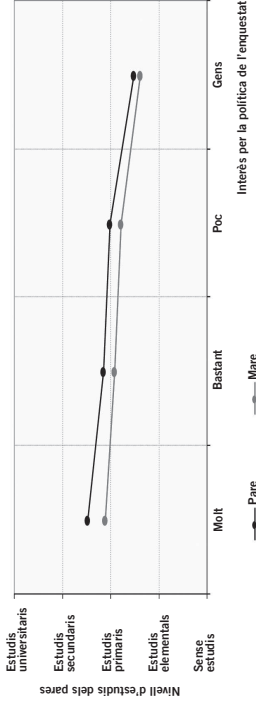

B. La transmissió de valors polítics entre pares i fills

11. Interès per la política de l'enquestat segons el nivell d'estudis dels pares

Com s'observa en el gràfic, a mesura que s'incrementa el nivell d'estudis del pares augmenta el grau d'interès per la política dels enquestats. Es pot apreciar més clarament en les posicions extremes de «molt» i «gens» interès. Així, en el cas dels «molt interessats» ambdós pares han superat els estudis primaris; mentre que els pares dels «gens interessats» no han arribat, en la mitjana, a finalitzar aquests estudis primaris.

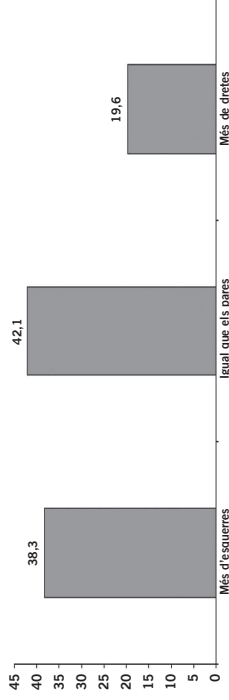
Interès per la política de l'enquestat segons el nivell d'estudis dels pares

12. Comparació de la ubicació ideològica entre pares i fills

Pel que fa a la ubicació en l'escala esquerra-dreta, la comparació entre pares i fills denota que la majoria d'aquests se situa ideològicament igual que els seus pares (42,1%). Tot i així, entre aquells que difereixen dels seus progenitors, una àmplia majoria se situa en posicions més a l'esquerra que els seus pares (38,3%); mentre que els situats a la dreta representen només un 19,6% dels enquestats.

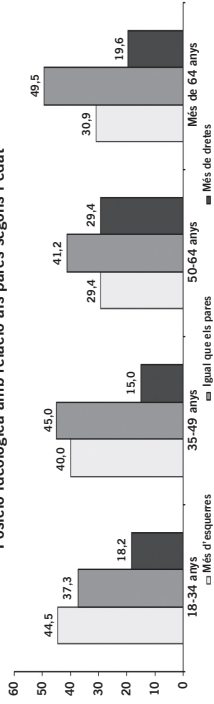
Comparació de la ubicació ideològica pròpia amb la dels pares

13. Comparació de la ubicació ideològica entre pares i fills segons l'edat de l'enquestat

Aplicant la mateixa comparació del gràfic anterior en funció de l'edat de l'enquestat, s'observa que el grup dels joves, entre 18 i 34 anys, és el que més difereix dels pares, mentre que, per contra, els majors de 64 anys mostren un grau de coincidència amb els seus pares que se situa per sobre de la mitjana. També es constata que els posicionaments més a l'esquerra dels pares superen àmpliament els de més a la dreta, almenys entre els més joves i els menors de 50 anys, i es produeix una equiparació entre els dos grups a la franja d'edat d'entre 50 i 64 anys.

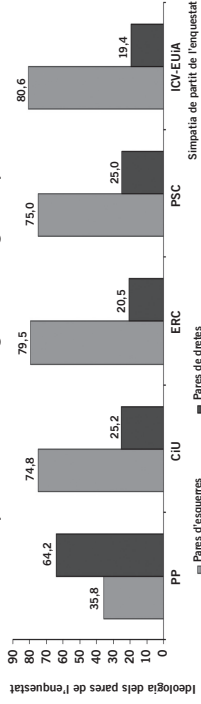
Posició ideològica amb relació als pares segons l'edat

14. Comparació de les simpaties partidistes de l'enquestat i de la ideologia dels pares

A continuació s'observa l'impacte de la ideologia política dels pares en les simpaties de partit expressades pels enquestats. Així, per exemple, s'aprecia que un 35,8% dels simpatitzants del PP tenen pares situats ideològicament a l'esquerra, mentre que el 64,2% restant de simpatitzants populars provenen de famílies de dretes. Pel que fa als simpatitzants de la resta dels partits es constata que aproximadament tres de cada quatre han estat socialitzats políticament en llars d'ideologia d'esqueres.

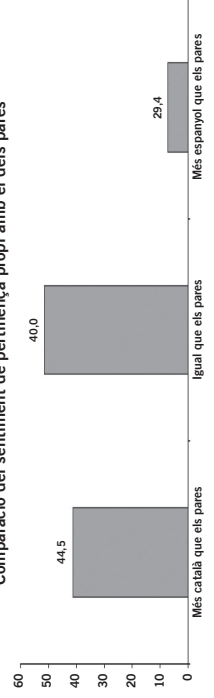
Simpatia de l'entrevistat segons la ideologia dels pares

15. Comparació del sentiment de pertinença de l'enquestat amb el dels seus pares

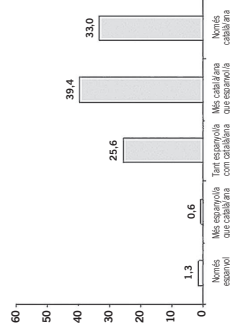
Més de la meitat dels enquestats (51,5%) s'han situat en el mateix punt que els seus pares a l'escala de sentiment de pertinença. Entre els que se n'han diferenciat, una àmplia majoria ho ha fet per ubicar-se en posicions més catalanistes que els seus progenitors (41,3%) i queda únicament un 7,3% que ha afirmat sentir-se més espanyol que els seus pares.

Comparació del sentiment de pertinença propi amb el dels pares

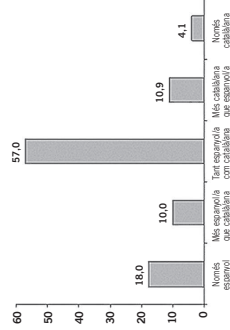

En aquests gràfics es presenta el sentiment de pertinença de l'enquestat segons el lloc de naixement dels seus pares. Una àmplia majoria dels fills de pares nascuts tots dos a Catalunya se senten «més catalans que espanyols» i «només catalans» (72,4%). El 25,6% consideren que són tant espanyols com catalans, i només l'1,9% se senten més o únicament espanyols.

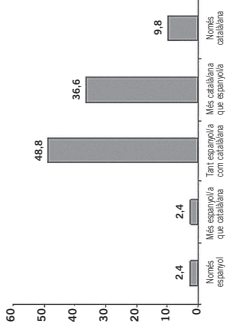
Sentiment de pertinença dels enquestats amb FAMÍLIA NASCUTA A CATALUNYA

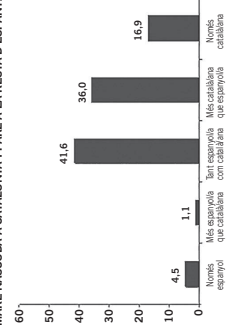
Sentiment de pertinença dels enquestats amb FAMÍLIA NASCUTA A LA RESTA D'ESPANYA

Sentiment de pertinença dels enquestats amb PARE NASCUTA CATALUNYA I MARE A LA RESTA D'ESPANYA

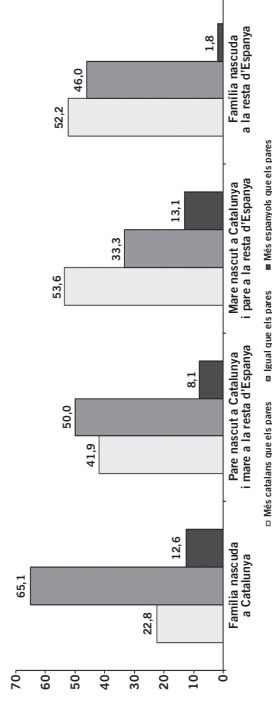
Sentiment de pertinença dels enquestats amb MARE NASCUTA A CATALUNYA I PARE A LA RESTA D'ESPANYA

Entre els enquestats amb un pare nascut a Catalunya i l'altre a la resta d'Espanya, el percentatge dels que se senten més catalans que espanyols i només catalans descendeix. Aquesta disminució és major en el cas que sigui el pare el que hagi nascut a Catalunya i no la mare. En concret, els enquestats que són fills de pare nascut a Catalunya i mare en altres parts d'Espanya i se senten més catalans que espanyols i només catalans són el 46,4%, mentre el mateix grup quan és la mare la que ha nascut a Catalunya i el pare en altres parts d'Espanya és del 22,8%. Els enquestats amb pares nascuts tots dos en altres parts d'Espanya se senten bàsicament tant espanyols com catalans (57%). El grup dels que es consideren més catalans disminueix fins només el 15%, mentre que els que se senten més espanyols són gairebé el doble que aquests (28%). En conjunt, el lloc de naixement dels pares influeix en el sentiment de pertinença dels fills. El fill de pares nascuts tots dos a Catalunya té un sentiment de pertinença més català que el fill d'una família on només un dels pares és català. Aquest al seu torn té un sentiment de pertinença més català que el fill de pares nascuts tots dos a la resta d'Espanya.

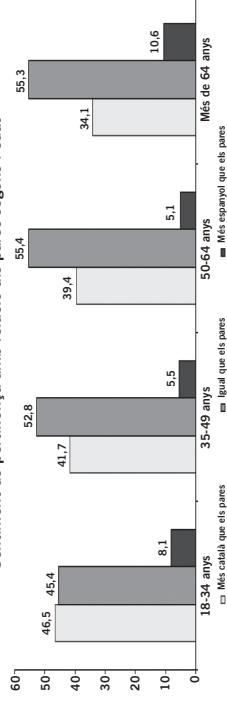
En aquest gràfic es compara el sentiment de pertinença propi amb el dels pares en funció de si han nascut o no a Catalunya. Gairebé dos terços (65,1%) dels enquestats amb pares nascuts tots dos a Catalunya tenen un sentiment de pertinença igual al dels seus progenitors. El 22,3% se sent més català, 10 punts per sobre dels que se senten més espanyols que els pares. En les famílies en què la mare ha nascut a Catalunya i el pare no, el fill se sent més català que els seus pares (53,6%). En canvi, si és el pare el que ha nascut a Catalunya, el fill s'assembla més als pares (50% igual que els pares). Pel que fa als fills de pares nascuts tots dos a la resta d'Espanya, la major part se senten més catalans que els pares (52,2%). Els que se senten igual són el 46%, mentre que molt pocs es veuen com a més espanyols (1,8%). En conjunt, les dades reflecteixen un augment en el sentiment de pertinença català, que es fa especialment present entre els fills de pares nascuts fora de Catalunya.

Sentiment de pertinença amb relació als pares segons el lloc de naixement dels pares

Si s'analitzen per grups d'edat les diferències entre pares i fills respecte al sentiment de pertinença, s'observa que, com més gran és fa l'individu, més s'assembla als seus pares. Entre el grup d'edat més jove (de 18 a 34 anys) els que se senten més catalans que els seus pares són una proporció una mica superior a la dels que tenen el mateix sentiment de pertinença que els seus progenitors. A partir d'aquí, com més envulleix el grup d'edat, més augmenta la proporció dels que tenen el mateix sentiment de pertinença que els seus pares.

Sentiment de pertinença amb relació als pares segons l'edat

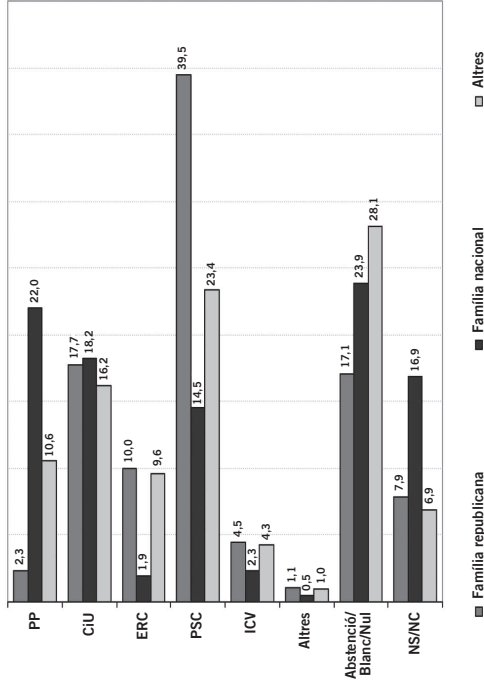

C. La Guerra Civil

Un dels elements més interessants de la cultura política és la transmissió de valors entre les generacions i com el manteniment de la memòria històrica es transmet entre elles. Si es compara el mapa electoral de les eleccions de febrer de 1936 i les eleccions de 1977 es com-

provarà el manteniment actitudinal ideològic en les *dues espanyes*. De la mateixa manera que no es pot entendre el comportament electoral a Catalunya sense traçar la columna vertebral del Carlisme territorial. El següent gràfic ens mostra les línies de divisió dels pares segons el bàndol durant la Guerra Civil i el record de vot en les darreres eleccions al Parlament de Catalunya.

Record de vot en les autonòmiques del 2006 segons el bàndol dels pares durant la Guerra Civil

D. Perfils ideològics esquerra-dreta

Els homes són lleugerament més d'esquerres que les dones.

Els majors de 64 anys són els més conservadors, mentre que els més joves i els que tenen entre 50 i 64 anys són els més d'esquerres.

Els creients són més conservadors que els agnòstics i els no creients. La freqüència de l'assistència a missa és directament proporcional al conservadorisme: com més sovint s'hi va, més conservadora és la persona.

Els nascuts a Catalunya són més d'esquerres que els nascuts a la

resta d'Espanya. No s'observen diferències ideològiques pel que fa al lloc de naixement del pare i la mare.

Els solters i els que no tenen fills són més d'esquerres.

Segons la situació laboral, els estudiants són els més d'esquerres, junt amb els aturats. Els jubilats i les mestresses de casa són els dos grups més conservadors.

Els empresaris i els professionals són més conservadors que els assalariats.

En l'empresa privada, els empleats són més d'esquerres que els que tenen un càrrec intermedi, i aquests, al seu torn, ho són més que els directius.

En l'administració pública, en canvi, no es produeix una relació lineal d'aquest tipus: els més conservadors són els ordenances (E), junt amb el cos superior (A), els dos extrems de la piràmide; el cos mitjà (B) és tant d'esquerres com el cos auxiliar (D), i els més d'esquerres són el cos administratiu (C).

Respecte al nivell educatiu, els que no tenen estudis i els que tenen estudis elementals són els més conservadors, mentre que els que han assolit el nivell universitari són els més d'esquerres.

Els que han cursat estudis en una escola concertada són també més d'esquerres, per davant fins i tot dels que han anat a l'escola pública. Els més conservadors són els que s'han educat en una escola privada.

Com més educació ha rebut la mare de l'enquestat, més d'esquerres és aquest. Aquesta associació també s'evidencia en el cas del nivell educatiu del pare, però no de forma tan clara.

Els enquestats que parlen bàsicament en castellà a casa seva, a la feina o amb amics són els més conservadors.

Les persones que parlen altres idiomes a part del català i el castellà són ideològicament més d'esquerres.

Els que es consideren de classe alta (una part molt petita de la mostra) són els més conservadors, seguits dels que es troben a l'altre extrem: els de classe baixa. La classe mitjana és la més progressista.

Els enquestats que viuen en llars amb més ingressos són també més conservadors, tot i que els que tenen menys poder adquisitiu (menys de 900 euros) són dels més conservadors.

E. Perfils de sentiment de pertinença

El sentiment de pertinença dels homes i les dones és gairebé el mateix.

El grup d'edat més jove (entre 18 i 34 anys) és aquell en què es fa més present el sentiment de pertinença català.

Els agnòstics i els no creients tenen un sentiment català més acusat que els creients.

Els nascuts a Catalunya se senten més catalans que els nascuts a la resta d'Espanya. El fet que el pare o la mare hagin nascut també a Catalunya influeix en el fet que l'enquestat se senti més català, però no tant com el lloc de naixement propi.

Els solters i els que no tenen fills se senten més catalans.

Els que es troben en situació laboral activa, bé treballin o estiguin a l'atur, i els estudiants, se senten més catalans que els jubilats i les mestresses de casa.

Els assalariats eventuals o interins tenen un sentiment de pertinença menys català que la resta.

En l'empresa privada, els directius i els càrrecs intermedis se senten més catalans que els empleats.

En l'administració pública, el cos superior i el cos mitjà tenen un sentiment de pertinença català més acusat que el de la resta.

Pel que fa al nivell educatiu, els que no tenen estudis i els que tenen estudis elementals i primaris se senten més espanyols que els que tenen estudis secundaris o universitaris.

Els que han cursat estudis en una escola concertada o privada se senten més catalans que els que han anat a l'escola pública.

Els enquestats que tenen pares amb estudis universitaris tenen un sentiment de pertinença més català que la resta.

Els enquestats que parlen bàsicament en català a casa seva, a la feina i amb amics se senten força més catalans que els que s'expressen només en castellà.

Les persones que parlen altres idiomes a part del català i el castellà tenen un sentiment de pertinença més català.

A excepció dels que es consideren de classe alta (una petita part

de la mostra), hi ha poques diferències entre classes socials pel que fa al sentiment de pertinença.

En referència al nivell d'ingressos de la llar, hi ha una lleugera tendència segons la qual a les llars amb més ingressos hi ha enquestats que se senten més catalans que la resta.

F. Conclusió?

Aquest article ha estat volgutament molt poc interpretatiu i, en canvi, ha volgut ser molt descriptiu, ja que la voluntat ha estat suscitar la reflexió, a partir de les dades, i no tant, la interpretació marcant un camí predeterminat.

Desafecció? Malestar democràtic? No. Valors. Cultura política. Cultura cívica. Les dades ens dibuixen una societat en evolució, però, també és cert que les dades ens diuen quins són els elements estables i perdurables. L'opinió pública és molt estable i canvia de manera lenta en els seus indicadors estructurals, que són els importants per a l'anàlisi. I és a partir de l'anàlisi de les dades que comença un exercici bàsic en tota democràcia, com és la reflexió i el debat. Aquesta ha estat la intenció d'aquest article: provocar el debat.